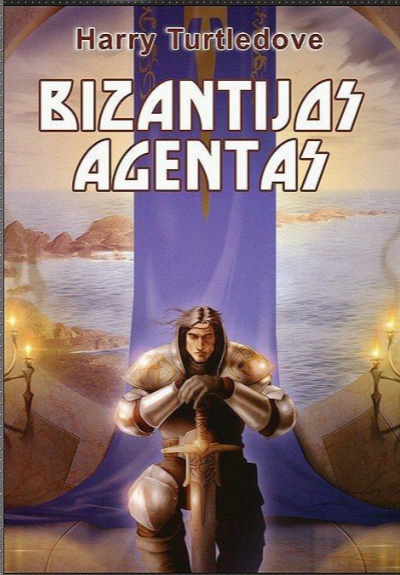

eridanos

Harry Turtledove

BIZANTIJOS AGENTAS

476

PASAULINĖS FANTASTIKOS AUKSO FONDAS

Knygute.lt

Harry Turtledove
BIZANTIJOS AGENTAS
Mokslinės fantastikos romanas

Pasaulis, kuriame pranašas Mahometas apsikrikštija ir nepaskelbia islamo vieninteliu tikratikių tikėjimu. Bizantijos imperija nesugriūva, o tampa vis stipresnė, užkariauja Siriją, Palestiną, Egiptą ir Vakarų Europos kraštus. Tokiame pasaulyje gyvena ir veikia Vasilijus Argirosas, nuo kareivio karjeros laiptais užkopęs iki Konstantinopolio magistro...

Iš anglų kalbos vertė IRMINA DOMEIKIENĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
476 tomas. Serija įkurta 1990m.

Harry Turtledove - AGENT OF BYZANTIUM
New York, Baen Books, 1993

Copyright © by Harry Turtledove, 1987

Cover art copyright © by Jason Engle, 2005

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2010
Elektroninė versija © Knygute.lt, 2016

Esu rašytojas ir istorikas. Jei ne pastaroji profesija šios knygos nebūtų. Joje aprašoma alternatyvinė mūsų pasaulio XIV amžiaus istorija.

Šiame pasaulyje pranašas Mahometas, užuot įkūręs islamą, priima krikščionybę. Dėl to čia arabai VII-IX amžiuje neužkariauja didesnės Eurazijos dalies ir neišplatina islamo. Dėl to Romos imperija (viduramžiais vadinta Bizantijos) neprarado Sirijos, Palestinos, Egipto ir Šiaurės Afrikos.

Toks yra Vasilijaus Argirosso kareivio ir agento pasaulis. Beje, Bizantijoje retai metus skaičiuodavo nuo Kristaus gimimo. Etos kosmou (pasaulio metai) buvo skaičiuojami nuo pasaulio sukūrimo.

Autorius

/ I / ETOS KOSMOU 6814

Stepė į šiaurę nuo Dunojaus Vasilijui Argirosui priminė jūrą. Dingojosi, neva ji - žalia, plati ir vilnijanti - be atvangos srūva į rytus, iki pat Serindos¹ šalies, iš kurios kone prieš aštuonešimtą metų didysis Romos imperatorius Justinianas² pavogė šilko gamybos paslaptį.

Stepė priminė jūrą ir dėl kitos priežasties. Priešams ji tapo idealiu keliu. Romos imperijos sienas per amžius talžė klajoklių bangos: hunai ir avarai, bulgarai ir vengrai, pečenegai ir polovcai, o dabar ir džurdžėnai³. Kartais sienos neatlaikydavo spaudimo, ir barbarai siūbtelėdavo gilyn, keldami grėsmę netgi Konstantinopoliui, šalies sostinei.

Argirosas valios pastangomis nuginė mintis

---

¹ Serinda Kinija. Romėnai kinus vadino *Seres*, o šilką *serica* arba *sericum*.

² Valdė 527-565 mūsų eros metais.

³ Džurdžėnai medžioklių tauta, gyvenusi Mandžiūrijos teritorijoje ir Primorėje. 1125 metais jie sunaikino Liao imperiją Šiaurės Kinijoje. Sukūrė savo Džin imperiją, kurią vėliau nukariavo priešiška nusiteikę mongolai bei jų sąjungininkai klajokliai.

apie jūrą. Panašios metaforos šuoliais jojančiam žvalgų vadui galėjo sukelti jūros ligą.

Jis grįžtelėjo į savo palydovą, šviesiaplaukį vaikina iš Tesalonikų, vardu Dmitrijus, - šitaip jaunuolį pavadino šventojo miesto globėjo garbei.

- Kol kas nieko. Dar truputį pajokėkim į priekį. Dmitrijus apsiniaukė.

- Jūsų valia, pone. Bet nemanau, kad tie ne-labieji šlaistosi kur nors netoliese. Gal mums vertėtų grįžti į stovyklą? Neatsisakyčiau gurkštelėti iš vynmaišio.

Dmitrijus atitiko tris reikalavimus, kuriuos žvalgams kėlė karo rašytojas Mauricijus⁴: jis buvo išvaizdus, sveikas ir pastabus. Deja, įžvalgumu nepasižymėjo.

Pats Argirosas neatitiko pirmojo Mauricijaus reikalavimo. Ant žvalgo kaktos storu juodu dryžiu suaugo antakiai. Akyse tyvuliavo keistas liūdesys - nelyginant ikonos šventojo ar žmogaus, kuriam pernelyg anksti teko pernelyg daug patirti. Tačiau Argirosas teįpusėjo

---

⁴ Mauricijus ne tik rašytojas, bet ir imperatorius (582-602), armijos reformatorius, pirmojo Bizantijos karinio statuto autorius.

trečią dešimtį ir buvo ne ką vyresnis už Dmitrijų.

- Pajokime dar pusę mylios, - pratarė Vasilijus. - O tada, jei nieko neaptiksime, suksime atgalios.

- Taip, pone, - nuolankiai sutiko jaunuolis.

Jiedu nujojo toliau; aukšta žolė siekė raitelių kulkšnis, o kartais net arklių papilves. Argirosas, apsitaisęs ilga ožkų vilnos tunika, jautėsi beginklis. Apgailestavo stovykloje palikęs grandinius šarvus: džurdžėnai pavydėtinais taikliai šaudė iš lanko. Tačiau grandijų žvangėjimas išduotų žvalgą, be to, plieno svoris pristabdytų arklių.

Jiedu perbrido nedidelį upeliuką. Kito kranto purve ryškėjo kanopų įspaudai: akivaizdu, juos paliko ne tokie žirgai, kokiais jodinėjo romėnai, o nekaustyti gauruoti stepės arkliukai.

- Regis, čia jų buvo bent pustuzinis, - pastebėjo Dmitrijus.

Jis pagrežėjo galvą - nelyginant tikėdamasis, jog iš krūmų jį nedelsdami puls raiti džurdžėnai.

- Gal tai žvalgybinis būrys, - paspėliojo Argirosas. - Pagrindinės pajėgos veikiausiai kiek atsiliko.

- Grižkime, - tarstelėjo sunerimęs Dmitrijus. Jis išsitraukė iš dėklo lanką ir per petį siektelėjo strėlės.

- Nesiginčysiu, - atsiliepė Argirosas. - Mes radom, ko ieškojom.

Romėnai apgręžė arklius ir nurisnojo atgalios.

Hypostrategas (kitai - generolas leitenantas) Andriejus Hermoniakas, neaukštas vyriškis vanago veidu, neramiai išklausė Argiroso ataskaitą. Karo vadas atrodė paniuręs ir nepatenkintas - beje, kaip visada: jam skaudėjo skrandį.

- Aišku, - žvalgui nutilus tarė jis. - Gera pirtis galėtų priversti tuos plėšikus laikytis savojo upės kranto. Laisvas, gali eit.

Argirosas atidavė pagarbą ir išėjo iš vado palapinės. Po kelių minučių suskardėjo trimitai, skelbiantys pavojų. Kariai, nelyginant apmokymuose, užsitempė grandinius šarvus, užsimaukšlino plunksnomis dabintus šalmsus, apsiginklavo ietimis ir lankais, kartais ir durklais; jie išsirikiavo, pasiruošdami išklaudyti generolo kalbą ir pasimelsti prieš mūšį.

Kaip ir didžiama kareivių, ir ypač romėnų armijos karininkų, Joanas Tekmanijus pagal

kraujo liniją buvo armėnas, nors lotyniškų posakių sklidina graikų kalba šnekėjo be rytietiško akcento. Jis iš ilgametės patirties žinojo, kaip reikia kreiptis į kareivius.

- Na, ką gi, vaikinai, - pradėjo Joanas, - savaime Dunojaus krante tuos niekšus lupdavom ir anksčiau. O dabar beliko užbaigti darbą ir suruošti barbarams pamoką, kurios jie niekada nepamirš. Ir, prisiekiu savo barzda, mes galime tą padaryti.

Tie žodžiai pralinksmino kareivius, jų gretomis nuvilnijo juokas. Prašmatni Joano barzda kone uždengė auksuotus jo šarvus. Tekmanijus tęsė:

- Imperatorius pasikliauja mumis ir tikisi, jog pagaliau nuvysime nelemtus klajoklius nuo mūsų sienų. Jei atliksime užduotį, žinau, gausime pelnytą atlygį; Nikiforas, telaimina jį Viešpats, ne šykštuolis. Jis, kaip žinia, prasi-mušė iš paprastų karių ir nepamiršo, kokiu būdu kareivis pelnosi duoną.

Pažymėjęs šį faktą, Tekmanijus griebėsi kitų argumentų:

- Kartoju: jei mūsų laimėsime, jūs gausite savo dalį. Neverta plėšti džurdžėnų lavonų ar jų stovyklos. Ir patys galite žūti, ir užtraukti pa-

vojų savo draugams. Kas tokiu atveju linksminsis už jūsų atlygį?

Vėl nuvilnijo juokas, sklaidantis įtampą. Būtent to ir reikėjo.

- Nepamirškite: privalote kautis narsiai ir klausyti karininkų. O dabar pasimelskime, kad Viešpats šiandien mums pagelbėtų.

Šalia generolo prie kilnojamo altoriau pasirodė dvasininkas su juodu abitu ir kuokštan suimtais plaukais. Jis persižegnojo, Tekmanijus ir kariai pakartojo tą gestą.

- *Kirie eleison!* Viešpatie pasigailėk!

Jie sugiedojo giesmę dar ir dar sykį. Tai buvo Švenčiausiojo himnas - giesmė, kurią kartoją keldamiesi rytais ir vakarais po vakarienės.

- Šventasis Dieve, Šventasis Galingasai, Šventasis Nemirtingasai, pasigailėk mūsų!

Po Švenčiausiosios giesmės paprastai sekdamavo šūksniai lotynų kalba: "*Nobiscum Deus!* Viešpats su mumis!" Bet Tekmanijaus dvasininkas buvo apdovanotas vaizduote. Užuočaižiai užbaigęs maldą, jis sugiedojo armijai didžiojo dieviškosios poezijos meistro, šventojo Muameto, himną.

- Nėra kito Dievo, išskyrus Tėvą mūsų, ir Kristus - Jo Sūnus, - drauge su visais traukė

Argirosas.

Muametas buvo jo mylimiausias šventasis ir, ko gero, visų karščiausias bažnyčios pasekėjas po Pauliaus. Jis gimė arabiškame dykumos miestelyje, pagoniškoje šeimoje, vėliau, su reikalais lankydamasis Sirijoje, priėmė krikščionybę ir į tėvynę daugiau nebesugrįžo. Muametas visą savo gyvenimą pašventė Kristaus tarnystei, vieną po kito kurdamas aistringus himnus ir sparčiai kopdamas hierarchiniais bažnyčios laiptais. Mirė tolimoje Ispanijoje, eidamas Naujosios Kartaginos arkivyskupo pareigas. Veikiai po mirties Muametą kanonizavo, ir nenuostabu, kad jį garbino kaip šventąjį permainų globėją.

Apeigoms pasibaigus, kareiviai trimis divizijomis išsirikiavo po didžiule ir ryškia jiems vadovaujančio merarcho vėliava. Moirarchų, arba pulko vadų, vėliavos buvo mažesnės, o tagmatų - kuopų - apskritai panėšėjo į vimpe-lus. Tagmatos buvo skirtingo skaitlingumo - nuo dviejų iki keturių šimtų žmonių, kad prieš negalėtų tiksliai įvertinti armijos apimties, paprasčiausiai suskaičiavęs vėliavas. Nedidelis rezervo būrys pasiliko ginti stovyklos ir gurguolės.

Iš po arklių kanopų tryško žemės gniutulai ir

dulkių debesys. Argirosui patiko būti žvalgu ir laikytis atstu nuo troškios smarvės. Antrosios gretos kariai ims dusti jau po valandos žygio.

Žvalgai risnojo priešakyje ir budriai stebėjo dulkių debesis, iš kurių galėjo nustatyti džurdžėnų armijos buvimo vietą. Beje, ir priešas pagal tokį pat ženklą galėjo sekti besiartinančius bizantiečius. Argirosas kramtė miežinio papločio kąsnelį ir gabalėlį kietos rūkytos mėsos. Iš žygio gertuvės gurkštelėjo vandens. Dmitrijus šyptelėjo, aplaižė lūpas ir savo ruožtu taip pat sriūbtelėjo iš gertuvės. Argirosas įtarė, kad Dmitrijaus gertuvėje, nepaisant įsakymų, buvo vynas. Vasilijus apsiniaukė. Mūšis - pernelyg pavojingas reikalas, kad į jį galima būtų traukti apsvaigus.

Teisingumo dėlei dera pastebėti, jog vynas nedarė įtakos Dmitrijaus kovinėms savybėms. Ir būtent vaikinai pirmas pastebėjo pilkšvai rudą debesį, kylantį virš horizonto šiaurės rytuose.

- Tenai! - šūktelėjo jis.

Įsitikinęs, jog bičiuliai taip pat pamatė debesį, vienas žvalgas pasuko atgalios - pranešti Tekmanijui.

Likusieji nusiskubino į priekį, norėdami iš ar-

čiau dirstelėti į džurdžėnus. Visi klajokliai sugėba išsisklaidyti lygumoje, ir jų armija atrodo kur kas gausesnė, nei yra iš tiesų. Išsibarstydami po stepę, jie stoja į mūšį ne pulkais ar junginiais, kaip civilizuoti romėnai ar persai, o gentimis bei klanais, ir kovine greta išsirikiuoja tik pačią paskutinę akimirką. Be to, jie mėgsta rengti pasalas, ir todėl žvalgai privalo būti dar budresni.

Priešais prasidėjo nuožulni įkalnė. Įtemptai stebėlydamas į tolį, ant neaukštos kalvelės Argirosas pastebėjo grupelę klajoklių; be abejo, ten buvo prieš žvalgai.

- Pulkime juos, - pratarė jis. - Nuo aukštumos puikiai matysime jų armiją, o jie negalės stebėti mūsų.

Romėnų žvalgai įtempė temples ir paragino arklius. Džurdžėnai pastebėjo užpuolikus ir išsirikiavo, pasiruošdami gintis. Keli jų liko stebėti romėnų kariaunos.

Klajoklių arkliai buvo smulkesni, negu jų priešininkų, o šarvai - lengvi, garintos odos, skirtingai nei romėnų pamėgti sunkūs grandijai. Prie stepių gyventojų šonų kybojo kreivi kardai, bet visų labiausiai klajokliai pasikloviė ragu sutvirtintais lankais.

Vienas džurdžėnas pasistiebė balnakilpėse ir iššovė į Romos žvalgus. Strėlė nepasiekė tikslo ir nukrito į aukštą stepės žolę.

- Laikykitės! - savo žmonėms riktelėjo Argirosas. - Jų lankai pranašesni už mūsų, tad tokiu atstumu vargiai įstengsime į juos pataikyti.

- Aš stipresnis už bet kurį prakeiktą džurdžėną! - sušuko Dmitrijus ir atleido templę. Visas jo pasiekimas - prarasta strėlė.

Sužvengė į šoną sužeistas arklys. Proto netekęs gyvulys išnešė raitelį iš gretos. Po akimirkos džurdžėnas stvėrėsi už gerklės ir išvirto iš balno. Romėnai džiugiai sukliko, sveikindami taiklų šūvį.

Virš Argiroso ausies grėsmingai zvimtelėjo strėlė. Greta pasigirdo aimana, paskui - keiksmas, ir Argirosas nusprendė, jog veikiausiai kažką nerimtai sužeidė. Kaip ir kiti žvalgai, jis suskubo leisti strėles taip tankiai, kaip tik pajėgė. Priekin nušvilpė keturiasdešimt strėlių.

Džurdžėnų gretose taip pat nuaidėjo priešmirtiniai klyksmai. Žmonės ir arkliai krito abiejose pusėse. Romėnai puolė žinodami, kad jų arkliai ir šarvai suteikia jiems pranašumą grumtynėse. Argirosas tikėjosi, jog klajokliai

palūš ir išsibarstys lygumoje nelyginant gyvsidabris. Tačiau tie, užuot pasidavę, išsitraukė kardus ir skubiai persirikiavo, pasiruošdami ginti nedidelę grupelę, pasilikusią ant kalvos.

Vienas klajoklis - vyresnis, jau žilstelėjęs, - prie veido laikė ilgą vamzdelį, nukreiptą į pagrindines romėnų pajėgas. Jei dešinėje rankoje Argirosas nebūtų gniaužęs kardo, būtų persižegnojęs. Dingojosi, jog kažkoks džurdžėnų burtininkas nukreipė į graikus šėtono akį.

Neilgai trukus Vasilijui teko pamiršti burtininką - jei ten išties buvo burtininkas. Klajoklis su avikailiu ir lapine kepure pamėgino smogti Argirosui į veidą. Šis vargiai atrėmė ataką ir kirto priešininkui kardu. Klajoklis išsilenkė ir šyptelėjo, patenkintas sėkmingu manevru. Žybtelėjo baltutėliai dantys, stačiai akinantys tamsiame veide, išterliotame purvu bei dulkiemis.

Jiedu bemaž minutę kapojosi, niekaip neįstengdami pasiekti vienas kito. Argirosas akies krašteliu pastebėjo ilgą ietį su septyniomis jaučių uodegomis - džurdžėnų armijos vėliavą.

- Traukiamės! - riktelėjo žvalgams....